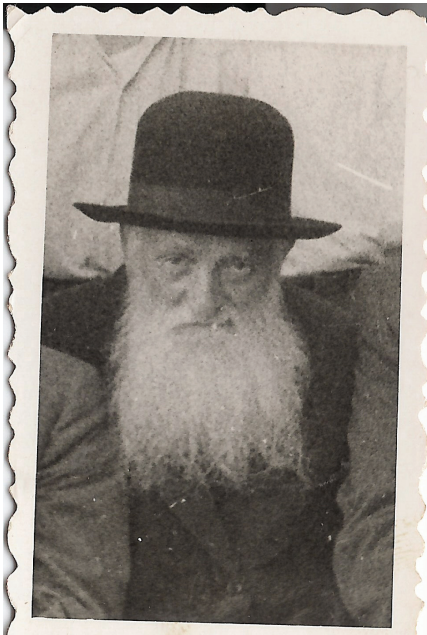

אדרת אליהו

לקט הנהגות ופסקים לפי סדר השו"ע ממרן הגאון רבי אליהו הכהן דושניצר זלה"ה - המשגיח ור"מ דישיבת לומז'ה בפתח תקוה מתוך הספר "אדרת אליהו" הכולל מתולדותיו והנהגותיו של רבינו הנמצא בשלבי עריכה

רוב השמועות וההלכות כאן נלקטו מפיהם ומפי כתבם של תלמידיו המובהקים גדולי התורה ביניהם הגאונים רבי שלום מרדכי הכהן שבדרון, רבי שמואל דוד הכהן מונק, רבי יעקב אדלשטיין זלה"ה ויבדל"א תלמידו המובהק מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א שאף הו"ל את הספר "נחלת אליהו" הכולל את שיעוריו וחיידושי תורה

מקבץ הנהגות זה מוגש לרגל היא"צ ה-70 החל בכ"ב אב השתא (תש"ט - תשע"ט) [ראה ראשי פרקים לתולדות חייו בסוף המאמר]

יש לציין כי מכיון שרובי הדברים כאן הם מפי השמועה איש מפי איש, אין לסמוך על הכתוב כאן להלכה ולמעשה

נבקש מכל מי שיש תח"י שמועות והנהגות חדשות מרבינו [דברים שלא התפרסמו עדיין] להעבירם אלינו וזכות הרבים תהא תלויה בו. כן נבקש בשורות אלו מנדיבי עם אשר לבם חפץ לסייע בהדפסת הספר ולזכות את הרבים בהנחלת תורתו של האי גברא לפנות אל המערכת בטל 052-7682413 מייל adratkodesh@gmail.com

הסתפק במי שניעור משנתו אחר שעלה עמוד השחר, האם מותר לו לישן עוד קודם שיקרא קריאת שמע ויתפלל תפילת שחרית¹.

היה נזהר מאמירת דברים שבקדושה קודם נטילת ידים. כמדומה שאמר שכהן הנועל מנעל אחר ברכת כהנים יזהר שאם מגיע לענות אמן ינקה ידיו בכל מידי דמנקי².

שלח לשאול את מרן החזון איש אם באמירת "אלו דברים" שלאחר "ברכות התורה" לא התכוין ואמר בלי כונה, האם יצא ידי חובת ברכת התורה? וענה החזון איש שיצא ידי חובה³.

דן עם גדולי דורו בענין רצועה של תפילין שנעשה נקב באמצעה ויש בנקב חסרון, ובכל צד מצדדי הנקב אין כשיעור שעורה, בכה"ג הסתפק אם חלל הנקב מצטרף להשלים השיעור⁴.

אחד מתלמידיו היו לו תפילין שקיבל מאביו מעור אחד, ופעם הוצרך ליתנם לסופר לתיקון ולבינתיים שאל תפילין אחרים שלא היו מעור אחד, ושאל את רבינו האם יש לחוש משום נדר. והשיב לו שהדבר פשוט שאין כאן נדר, כיון שרק נזדמן לו שלא מדעתו לעשות את המצוה⁵.

נשאל מדוע לא המשנה ברורה לא הביא את שיטת הגר"א שהיה פוסל בסת"ם צד"י שנכתבה בצורת יו"ד הפוכה. והיב שלא רצה להיכנס למחלוקת בענין זה עם החסידים הסוברים שכך הדין⁶.

הלך עם תפילין של יד כל היום והסתירם מתחת לשרוול⁷.

הורה שיש לענות אמן דברכת כהנים בקריאת שמע וברכותיה⁸.

כשהיה קורא קריאת שמע היה חוזר על מילים מסוימות שחשש שלא ביטא אותם כראוי בשפתיו⁹.

1 הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל - פאת שדך (תפילה, עמ' צד).

2 הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל - פאת שדך (תפילה, עמ' צה).

3 הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א - ארחות רבינו (ח"ה עמ' צ"ב).

4 ראה מש"כ הגר"פ פראנק בשמו בספר עול תורה ומצוות (עמ' קכג).

5 הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל - "נחלת אליהו" (עמ' טז).

6 הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל במכתבו לספר "מגדולי ישראל" של הגאון רבי מאיר מאוזו שליט"א (א, עמ' תקכד).

7 רבי צבי פנחס הרמן - מוסף שבת קודש.

8 הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א - "נחלת אליהו" (הקדמה).

9 הגאון רבי יעקב משה ניסנבוים (אב"ד תל אביב) - גל' יש תקוה (אלול תשס"ח).

אמר ששאל את מרן בעל "חפץ חיים" זלה"ה למה כונת ברכה ראשונה דאבות מעכבת, והרי לא גרע משדילג קצת מן הברכה באותן תיבות שאינן מעיקר המטבע? והשיב בעל הח"ח שאולי בברכה ראשונה כל הנוסח הוא לעיכובא¹⁰. בקש מהשליח צבור שלא ימתין עליו עד שיסיים את תפלת שמונה עשרה כנהוג להמתין לגדולי התורה¹¹. אם זכר שצריך לומר יעלה ויבוא וכדומה ואח"כ נסתפק בדבר, הורה רבינו שכבר יצא מחזקת שוכח¹². כשהגיע החזן בתפלת החזרה דשחרית ל"רצה", רץ ליטול ידיו לברכת כהנים¹³.

נשאל רבינו אם יש אחד מהקהל שראה הכהן בו דבר ערוה ביחודי אם יש בזה סכנה וכמ"ש במגן אברהם בשם הזה"ק. והשיב ראייה מיום הכפורים דמתירין להתפלל עם העבריינים ובאותו יום נושאים כפים, ומסתמא גם כן הוא הוא הדין בנשיאת כפים שבכל יום¹⁴.

לא היה מברך ברכת כהנים בקול רם ממש¹⁵.

דרכו היתה שלא לרדת מלפני ארון הקודש דרך המדריגות אחר ברכת כהנים עד שיגמור השליח צבור את הקדיש¹⁶.

בכל יום לאחר תפילת שחרית היה אומר בבית המדרש הלכה אחת כדי לקיים "כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא"¹⁷.

הזהיר מאד לקום כראוי בפני ס"ת ולא ע"י סמיכה שאם ינטל אותו דבר יפול, ואמר שהקימה מפני ס"ת היא מן התורה, שהרי למדו בק"ו מפני לומדין עומדין, מפניה לא כ"ש, והרי ק"ו מן התורה הוא. והוסיף שאולי יש זכות שבישיבה אנשים חוצצין בפני ס"ת¹⁸.

בדין חולה שאינו יכול לעמוד בפני ספר תורה, אמר שמוטב שיצא מבית הכנסת ולא ישב בפני ספר תורה [והוכיח שהקימה היא מדאורייתא]¹⁹.

הצטער על אותם מקומות שביטלו את חזרת התפילה במנחה, אבל לא ביטל הנהגה זו אפילו בישיבתו²⁰.

נשאל בדין המדלג בברכת "פורס סוכת שלום" סמוך לחתימה, ולא אמר "ופורס עלינו סוכת שלומך", האם סמוך לחתימה מעין החתימה מעכב, ואמר "למה לא? אבל סמוך לחתימה הזכיר שלום, הרי זה שלום וזה שלום"²¹.

בדין כלי שמלאכתו להיתר שאסור לטלטלו שלא לצורך [וכמובא בש"ע (סי' ש"ח ס"ד) וז"ל: "כלי שמלאכתו להתר, מותר לטלטלו אפילו אינו אלא לצורך הכלי שלא ישבר ולא יגב, אבל שלא לצורך כלל אסור לטלטלו"], אמר שמותר לילך עם בגד שיש בכיסו דברים שאין צריך להם ולא מקרי מטלטל שלא לצורך כלל, הואיל וטורח לו לנערם²².

נשאל במי שחטא בשבת ורוצה לשוב אם רשאי להתוודות בשבת. ואמר שאפשר²³.

הסתפק במי ששמע הבדלה מחבירו ולא שמע כמה תיבות מברכת ההבדלה כגון שלא שמע חתימת הברכה "בא"י המבדיל בין קודש לחול" ואמר בעצמו התיבות שלא שמע ברחוק מן הכוס האם יצא ידי חובתו. ושאל את מרן החזן איש והשיב שלא יצא ויחזור ויבדיל על הכוס משום שאין ברכה מתחלקת לחצאין, דשומע כעונה היינו דוקא היכא דכל הברכה היא בשמיעה, אבל מקצתו בשמיעה ומקצתו בדיבור לא מהני²⁴.

היה מזהיר את הבחורים לפני פסח שכל אחד יכוון לזכות המצה והיין של אביו, שבעינן שיהיה שלו²⁵.

שאל את מרן החזן איש שהיות ואין לו שינים איך יאכל את הכזית מצה של מצוה בלילה הראשון של פסח. וענה לו החזן"א שישרה במים עד שתתרכך ויכלנה. [עי' במ"ב סי' תס"א ס"ק י"ד]²⁶.

10 הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל - פאת שדך (תפילה, עמ' קד).

11 רבי צבי פנחס הרמן זלה"ה - מוסף שבת קודש.

12 הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל - פאת שדך (תפילה, עמ' קה).

13 רבי צבי פנחס הרמן זלה"ה - מוסף שבת קודש.

14 הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל - שו"ת פאת שדך (ח"ב סי' מ"ד).

15 הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל - פאת שדך (תפילה, עמ' קיא).

16 הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל - פאת שדך (תפילה, עמ' קיא).

17 הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל - מוסף שבת קודש (שופטים תשע"ו).

18 הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל - נחלת אליהו (עמ' יז).

19 הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל - פאת שדך (תפילה, עמ' קו).

20 הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל - פאת שדך (תפילה, עמ' קיד).

21 הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל - פאת שדך (תפילה, עמ' קטו).

22 הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א - הוראות והנהגות מרן החזן איש (שבת סעי' כ"ז).

23 הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל - נחלת אליהו (עמ' יז).

24 "נחלת אליהו" (עמ' קצד).

25 הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל - שו"ת פאת שדך (ב, או"ח סימן קג).

26 הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א - ארחות רבינו (ח"ב עמ' ע"ב).

סיפר שמרן החפץ חיים היה תולה פתק בישיבה בכל שנה בערב תשעה באב ובו שלשה הוראות. א. שמי שקשה לו ללמוד דברים המותרים יכול להקל ללמוד דברים שאסורים ללמוד בתשעה באב עד הלילה. ב. כדי להקל על הצום רצוי לשנות קודם התענית 2 כוסות תה, הראשון מתוק מאוד והשני רגיל. ג. שגם בתשעה באב יש ללמוד בדברים המותרים.²⁷

בערב ראש השנה רצה לעשות לעצמו התרת נדרים כנהוג והתיישבו לשם כך שלשה בחורים מהישיבה והיה ביניהם אחד כבן ט"ו שלא היה לו סימן זקן, ולא רצה רבינו לעשות ההתרה עד שהוחלף הבחור הזה באחד שצמח זקנו.

והסביר אז טעמו, דכיון שלא צמח זקנו, א"כ כל דין גדלות שבו הוא מכח חזקה דרבא, וכיון דהתרת נדרים הוא דאורייתא לא סמכין אחזקה זו.²⁸

כמה פעמים ציוה להודיע בישיבה בערב יו"כ פ לפני התפילה שכל אחר יוציא בשפתיו שהוא מוחל לחבירו.²⁹

ביו"כ שחל להיות בשבת, הורה רבינו שמן הנכון לכוון בתפילתו לצאת ידי קידוש היום.³⁰

סיפר שמרן א"ח חפץ חיים" זלה"ה לקח אתרוג בשותפות עם אחר, והתנה עמו שכל אחד בזמן שנוטל את האתרוג יהיה שלו לגמרי. ועוד שאין צורך להשקיע באתרוג שיהיה מהודר מאד רק שיהיה כשר. וכן רבינו בעצמו בהיותו בא"י הציע להגרא"ל שטיינמן זלה"ה לקנות אתרוג בשותפות.³¹

המנהג בישיבת לומז'א [כמדומה] לפי הוראת רבינו היה להדליק נרות חנוכה ע"י השתתפות כולם בחדר האוכל בברכה, ומלבד זאת הדליקו כולם בחדרי השינה בלא ברכה.³²

חשש למעשה לשיטת הגר"א שאין לומר למתעטש בלשון "מרפא" וכדומה, בין בבית המדרש ובין במקום אחר משום דרכי האמורי. והיה מזהיר כן גם לאחרים.³³

בישיבה בפ"ת לא נהגו להמתין בין הארוחות שש שעות שלמות בין בשר לחלב, אלא הקילו להמתין חמש שעות ומשהו, ואמר רבינו הטעם שתלמידי חכמים חלשים וכדברי חז"ל דהם קצירי ומריעי (ראש השנה טז), לכן די להם שיכנסו באופן ניכר בששית.³⁴

לא עלה לקברה של אשתו הרבנית ע"ה אף ביארצייט הראשון שלה משום ביטול תורה. ואמר לבניו ולבנותיו שבדאי לא נחא לה הדבר שיעלו לקברה משום ביטול תורה.³⁵

כשהיה רואה הזמנות או מכתבים שהיה כתוב בהם ב"ה אי"ה או בעז"ה, היה תולש את הנ"ל מהמכתב וגונזם.³⁶

נהג לנשק בידו כל מזוזה שעבר לידה. ופעם יצא לדרך ושכח לנשק את המזוזה, ושב על עקבותיו לנשקה.³⁷

לא הסכים לקבל משכורת מהישיבה אלא בצמצום גדול מאד כדי ההכרח, ונימוקו שאין לו צורך ביותר מזה ואסור לו יותר.³⁸ דן בעובדא דהוה שהמלוה תבע יותר ממה שמגיע לו בטעות, והנתבע שלא רצה לריב עמו רצה לתת לו את כל מה שתובע ממנו, רק חשש משום רבית. וכתב שבא מעשה זה לפני מרן ה"חזון איש" זלה"ה ואמר שאין בזה חשש רבית, ראה הערה.³⁹

רעיתו של רבינו החזיקה חנות למכירת עופות ובשרים, רבינו אמר לרעיתו שלא למכור בחנות עוף הודו מפני שיש בו אכזריות.⁴⁰

החדיר מאוד את ענין לימוד הלכות לשון הרע ורכילות בישיבה הקד'. ובזמנו ביקש מהגאון רבי פרץ אריאל זלה"ה לימים הרב דמגדיאל לקרוא בקול את הספרים "שמירת הלשון" ו"חפץ חיים" בחדר האוכל בין מנה למנה כשהיו שוטפים את הצלחות בין המנות.⁴¹

אמר שאפשר שיהיה לאדם דין "מומר" לענין לשון הרע. ועצה יש בזה לקבל עליו ללמוד ספר "חפץ חיים", אף שאין זו תשובה עכ"פ יצא מכלל "מומר".⁴²

27 הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א - דעת נוטה (ח"א עמ' י"א). מוסף ש"ק (פנחס תשע"ז).

28 הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל - בעקבי תודה (ח"א סי' י') ע"ש.

29 הגאון רבי - שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל - נחלת אליהו (עמ' יז).

30 הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל - "פאת שדר" (ב), קונטרס "תורת אמך" עמ' ל).

31 הגאון רבי אהרן יהודה ליב שטיינמן זצ"ל - כאיל תערוג.

32 הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל - "פאת שדר" (ב), סימן קמג).

33 הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל - "גרגרים בראש אמיר" (סי' י"ב).

34 הגאון רבי יהודה זרחיה סגל זצ"ל - שו"ת "צמח יהודה" (ד), סימן יא).

35 ארחות רבינו (ח"ד עמ' קל"א).

36 רבי נפתלי הירץ רוגול זלה"ה.

37 רבי זאב אידלמן זלה"ה - "ר' ועלועל דער איידלמאן" (עמ' 232).

38 הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א - "נחלת אליהו" (עמ' י).

39 "נחלת אליהו" (הערות וחידושי דינים, אות פד).

40 הגאון רבי חיים שאול קרליץ זלה"ה - מוסף ש"ק (ראה תשס"א).

41 רבי נפתלי הירץ רוגול זלה"ה.

42 הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל - "נחלת אליהו" (עמ' יז).

שאל למרנא ה"חפץ חיים" מהו כאשר מספרים לו לשון הרע ועל ידי זה ירגע המספר ויפיג דאגתו מלבו ולא יספר לאחרים. ענה לו החפץ חיים: תשמע ואל תאמין.⁴³

דרך הלימוד

יפר שהגאון רבי יהודה בכרך זצ"ל בעל נמוקי הגרי"ב היה רגיל ללמוד עם נער צעיר, ואמר מזה לבחורים שיש ללמוד עם חב' רותא הצעיר ממנו. והוסיף שכשלומודים עם צעיר מוכרחים לפרש יפה, ועי"ז מרבים לעלות בלימוד.

ופעם אחת אמר כל בחור יכול לעשות חסד בכל יום כגון שידבר עם חבירו בדברי תורה.⁴⁴

ועוד היה אומר: "תורת חסד על לשונה" - הכוונה לחסד שהאדם עושה כשלומד עם חבירו הנצרך לעזרתו.⁴⁵

אחת העצות בדרך הלימוד שיעץ לתלמידיו היא שבתחילת הלימוד ביום במשך שעה תמימה שלא להביט מחוץ לגמרא.⁴⁶

אמר שדיבר עם הכהן הגדול מאחיו מרן הגאון רבי שמעון שקאפ זצ"ל ואמר לו: וכי מה אני רוצה? רק שילמדו קצת עם הרגשה [מיט א געפיל].⁴⁷

פעם אמר לאחד מתלמידיו על שיעוריו שיש בהם יתרון והוא שאינו אומר דבר מעצמו רק מה ששמע מרבותיו.⁴⁸

היה מרגלא בפומיה שכל דף גמרא צריך לחזור ע"ז מיד כמה פעמים ואח"כ לעשות סיכום של תמצית הדברים מכל סוגיא ולחזור על התמצית בע"פ כמה פעמים. וזה יהיה תועלת גדולה לזכור את הגמ'.⁴⁹

מנהגו בקודש היה לשבת על מקומו בבית המדרש שבישיבה עד שעה מאוחרת בלילה, ולפעמים היה נרדם על מקומו כשראשו ככון על הסטנדר שלו, וכששאלוהו תלמידיו ילמדנו רבינו למה לא ילך לביתו לישון. השיב כי יש בחורים שכשוראים אותו ב"י שיבה גם הם לומדים.⁵⁰

כשהיו בחורים באים להיפרד ממנו לפני נסיעתם לביתם בבין הזמנים, היה מעוררם לדבר בדברי תורה בדרך משום "ובלכתך בדרך".⁵¹

ראשי פרקים מתולדות חיי

רבינו הגאון הצדיק רבי אליהו הכהן דושניצר זצ"ל נולד לאביו הצדיק רבי אברהם יוסף הכהן ולאמו הצדקנית שרה בכ"ד טבת תרל"ה בעיירה יאדובנה בפלך לומז'ה. בקטנותו התחנך ב"חידר" המקומי, כשהתבגר מעט עדיין בהיותו ילד מופלא הסמוך לאיש, מעט קודם הגיעו למצוות, הגיע ללמוד בצל קורתו של הגה"צ רבי אלעזר שולביץ זצוק"ל בישיבת לומז'ה שבעיר הולדתו. לאחר שנות שקידה והתעלות בישיבת לומז'ה, גלה למקומות תורה בטלעז וסלבודקה. אף שהה פרק זמן בת"ת דקעלם. לאחר מכן ששהה כמה שנים בישיבת ראדין שם יצק מים ע"י הכהן הגדול מאחיו מרן החפץ חיים זצ"ל ונמנה על לומדי כולל קודשים. לאחר נשואיו עם הרבנית חנה ע"ה מעיירה לוקניק פולין היה סמוך על שולחן חותנו ר' אשר ז"ל. לימים נקרא על שם עיירה זו בשם "ר' אלי לוקניקר".

בשנת תר"ע התמנה למשגיח בישיבת ראדין במקומו של הגה"צ רבי ירוחם ממיר שעזב את ראדין לטובת ישיבת מיר. לאחר תקופת מה התבקש ע"י הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן הרב דפוניבז' להרביץ תורה בישיבת ווידז' שאותה יסד, נענה לבקשתו והאציל מרוחו על בני הישיבה עד פרוץ מלחמת העולם הראשונה בשנת תרע"ה. בצוק העיתים שמלחמת העולם הראשונה הוכרח רבי אליהו לעזוב את ישיבת ווידז' וחזר לערש הולדתו בפלך לומז'ה, שם נכנס להשפיע תורה ודעת בישיבת לומז'ה, ובקיץ תרפ"ו נשלח בראש הגרעין שיצא לארץ הקודש לייסד את הישיבה בפתח תקוה שם השפיע מרוחו במשך כ"ג שנה.

הוא היה מתהלך בתומו צדיק, כולו קודש לה', מיחידי הדור במדות הצנע לכת, שמירת הלשון וזיכוי הרבים, נהג בזהירות יתרה בדיני ממונות, פיו היה פה קדוש, תפילותיו נשארו פרי וברכותיו התקיימו, ממאריה דחושבנא ומאריה דדינא ולא הניח דבר קטון ודקדוק קל שלא נהג והידר בו, היה דוגמא חיה לשלמות רוחנית ונפשית, חסידותו, תמימותו, ענותו, זהירותו, דאגתו לזולת, וכל יתר מדותיו הנעלות, תקצר היריעה מלהכילן. מרן החזון איש זלה"ה העיד עליו שהיה מל"ו צדיקים שבדור ושזכה לגילוי אליהו.

נפטר ביום כ"ב באב תש"ט ומנו"כ בפתח תקוה. חידושי תורתו בהלכה ובמוסר נלקטו לאחר פטירתו בספר נחלת אליהו.

ת.נ.צ.ב.ה.

43 הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א - (ע' בסו"ס תורת הח"ג, עמ' 32).

44 הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל - "נחלת אליהו (עמ' יז).

45 הגאון רבי משה סולובייצ'יק זלה"ה - "והאיש משה" (ב, עמ' עא).

46 הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זלה"ה - נחלת אליהו (עמ' יז).

47 הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל - "נחלת אליהו (עמ' יז).

48 "נחלת אליהו" (עמ' יא). וכן העיד תלמידו הגאון רבי יששכר מאיר זלה"ה.

49 הגאון רבי יצחק דז'ימיטובסקי זלה"ה - מתוך דברי ברכה לספר "אסקי שמעתא".

50 הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א - "נחלת אליהו" (עמ' י).

51 הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל - "נחלת אליהו (עמ' יז).